

УДК 930.253+025.71(437+477)”1945/2007”

Т. Г. Боряк
канд. іст. наук
Інститут державного управління
та інформаційної діяльності

ДАРЧІ НАПИСИ В БІБЛІОТЕЧНОМУ СЕГМЕНТІ “ПРАЗЬКОГО АРХІВУ” (ДЕРЖАВНА НАУКОВА АРХІВНА БІБЛІОТЕКА, м. КИЇВ)

Досліджуються дарчі написи, виявлені автором на примірниках бібліотечного сегмента “Празького архіву” у Державній науковій архівній бібліотеці, м. Київ. Проаналізовано особливості застосування дарчих написів на примірниках книжкового, журнального та газетного фондів. Наведено приклади написів, адресатів та адресантів і кількісні параметри.

Ключові слова: “Празький архів”, Державна наукова архівна бібліотека (ДНАБ), українська еміграція, Чехословацька Республіка, дарчі написи.

Друкований сегмент “Празького архіву” опинився у Державній науковій архівній бібліотеці, м. Київ (далі – ДНАБ) у результаті кількох переміщень документального масиву до УРСР – у 1945 та 1958 рр. В УРСР при первісному розбиранні привезених матеріалів відбулося фізичне роз’єднання цілісного архівно-бібліотечно-музейного комплексу – акумульованого завдяки зусиллям співробітників двох установ у Празі: Українського історичного кабінету (далі – УІК) та Музею визвольної боротьби України (далі – МВБУ). Друковані видання вилучалися з архівного масиву і концентрувалися в бібліотечному фонді до т.зв. “спецхрану” ДНАБ. Доступ було відкрито після 1991 р.¹

Нині бібліотека нараховує 190 840 книг та брошур (включно з виданнями колишнього “спецхрану” 13 133 примірники), 75 918 журналів (разом з 5638 підшивками в колишньому “спецхрані”), 29 708 підшивок газет (включаючи 4741 підшивку газет колишнього “спецхрану”, 30 747 одиниць спеціальних видань (карти, листівки тощо), 27 765 одиниць дублетного та обмінного фонду, загалом – 360 тисяч одиниць і комплектів друкованих матеріалів².

Загальний обсяг книжкового, журнального та газетного фондів колишнього “спецхрану” становить 23 612 примірників та підшивок (близько 8 % від примірників вищезгаданих груп фонду загального зберігання). Звичайно, не всі ці примірники та підшивки є складовими еміграційних комплексів. Частина фондів опинилася в “спецхрані” в результаті різних хвиль засекречування і є літературою, виданою в Радянській Україні; частина – література “буржуазних націоналістів”, яка збиралася для обліку “ворогів народу” та ознайомлення з ідеологією українського націоналізму та ідей національного визволення в осередках у польській Україні та за межами УРСР; частина літератури походить з часів нацистської окупації; і нарешті, література еміграційного походження, більшість якої належить до “Празького архіву”.

Відносно повно задокументованим є первісний етап формування цих колекцій: акумуляція в кількох місцях Чехословацької Республіки бібліотечних зібрань української еміграції; найкраще ж задокументовано фінальний етап процесу повоєнної радянської концентрації – наявність певної кількості друкованих видань як з атрибутивними ознаками українського чехословацького масиву, так і без них, в одному місці – у ДНАБ. А уявлення про проміжний етап у нас немає через відсутність джерел документування шляху міграції цих фондів від Праги до Києва.

Першою, хто порушив питання про наявність у фондах ДНАБ українських еміграційних видань, була архівістка Людмила Лозенко. Наступний крок було зроблено американською дослідницею Патрицією Грімстед. На її прохання на початку 2000-х років співробітниками бібліотеки було проведено пошукову роботу з виявлення печаток бібліотеки Українського вільного університету (УВУ). Нам не вдалося з’ясувати, чому саме ця установа була визначена як єдина атрибутивна ознака. Можна лише припустити, що причиною став факт одночасного передання до УРСР у 1945 р. архіву УВУ та архіву УІК.

Авторкою у 2006–2007 рр. було проведено атрибутивну роботу за рядом ознак з матеріалами колишнього “спецхрану” для виявлення книг, журналів та газет, які були складовими колекцій УІК та МВБУ – тобто “Празького архіву”. Результатом стало виявлення друкованого масиву, який безумовно належить до “Празького архіву”, та комплексу, який безумовно є еміграційним, але місце походження його наразі не встановлене, тому ми відносимо його до “Празького архіву” із застереженнями.

Оскільки фонди ДНАБ поділяються на книжковий, журнальний та газетний, ми проаналізуємо виявлені дарчі написи по цих трьох групах. Почнемо з дарчих написів, виявлених на примірниках книжкового фонду. Проаналізуємо групу дарчих установам чи організаціям. Більшість становлять дарчі написи МВБУ та УВУ. 28 дарчих адресовані МВБУ. Дарували, переважно, свої книжки, хоча в кількох випадках – не свої праці (наприклад, А. Зубенко подарував працю Юрія Клена)³.

Переважно дарчі є просто виразом поваги до МВБУ, хоча трапляються більш ніж просто дарчі та вирази поваги. Так, митрополит Іларіон (І. Огієнко) додав до присвяти музею вірш: “Не оглядайся на невдачі,/ До перемоги все роби:/ Спинаються лише ледачі,/ страхаються самі раби!/ + Іларіон 12.II.1947”⁴. Або, наприклад, такий напис: “Діяч чину боротьби та праці – нашій Святині Українському музею в Празі. М. Рішко. Драгово, 28 січня 1937”⁵.

Відзначимо, що важливим є факт співіснування певних написів з дарчими МВБУ: “Dupl. U 10542”, “Dupl. O, U 7811”, “Dupl. с(гачек) 3724”⁶. Хронологія подарованих книжок: 1921–1947 рр. Серед осіб, які дарували по одній книжці музею: Л. Грабина, Б. Лисянський, М. Литвицький, О. Лотоцький, Є. Маланюк, Бережанський Василь Окунь, М. Ришка, О. Цинкаловський, В. Янів, Ю. Матушевський, Я. Рудницький, Є. Грицак, Ф. Колесса. А. Зубенку та А. Яковліву належать по дві подарованих книжки, митрополиту Іларіону – три, О. Мицюку – сім книг.

Шість дарчих написів адресовані бібліотеці УВУ. Чотири книги були подаровані С. Шелухіним – по два примірники своїх праць⁷. Один з дарчих написів незрозуміло написано, вдалося розібрати: “До Бібліотеки Сел[...] Коопер. Укр. Віл. Унів. [в] Празі, [підпис нерозбірливий. – Т. Б.] III 936” (обрізано частину аркуша)⁸.

Три дарчі написи присвячені Українському історико-філологічному товариству (далі – УІФТ) в Празі від Стефанії Лукасевич; один – від В. Щербаківського⁹. Один дарчий – Кубанському козачому архіву від завідуючого Донським казачим архівом у Празі тощо¹⁰.

Виявлено дарчі написи установам поза межами Праги чи навіть Чехословацької Республіки. Подальші дослідження потрібні для встановлення місцезнаходження адресатів. Три дарчих написи адресовані Науковому товариству ім. Т. Шевченка К. Вагилевичем та Є. Грицаком¹¹, чотири – редакції газети “Діло” від І. Мірчука, Ю. Студинського (“Хвальній Редакції “Діла” присвячую свою докторську

працю. Ю. Студинський. Париж 8.III.1930 р.”) та однієї невстановленої особи¹². Обидва адресати знаходились у Львові.

Виявлено один дарчий для “Українського прапору” та Бібліотеки УНО. Два дарчих – для бібліотеки партії Українських соціал-демократів від [? – ініціали відсутні. – *Т.Б.*] Тулатів. Два дарчі написи адресовані “Об’єдненію русских адвокатов в знак уваження к их выдержке и симпатии к их прошлому и настоящему”, підпис нерозбірливий¹³.

У наступну групу можна умовно об’єднати примірники з 15 дарчими написами. Особливістю цієї групи є те, що дарчі написи складаються з однієї частини – тексту від автора, але невідомою залишається особа чи установа, якій присвячується дана друкована одиниця. У двох випадках це автографи Д. Дорошенка та М. Антоновича¹⁴. Три книги були презентовані О. Лотоцьким, а одна має штамп “od autora”¹⁵. Один дарчий напис написаний таким чином: “На спомин про першу зустріч – у Києві. О. Лащенко Прага 15/XII 44”¹⁶. Дмитро Чижевський любив посилати щире привітання без зазначення адресата¹⁷, а Б. Антоненко-Давидович залишив таку присвяту: “Друзові й Товаришеві”¹⁸. Знов-таки, трапляються як випадки підписання своїх власних праць, так і чужих.

Інша ситуація з декількома неідентифікованими адресатами, оскільки тут має місце зовнішнє втручання (плин часу чи механічне пошкодження – відрізано частину сторінки, де був автограф), тому можна лише стверджувати, що автором дарчого був у двох випадках О. Мицюк, і що один дарчий був підписаний 1 серпня 1925 р., а другий – не раніше 9 лютого 1933 р.¹⁹ Або, наприклад, сторінка обрізана там, де був дарчий, і видно лише підпис “Віктор Доманицький”²⁰.

Перейдемо до найчисельнішої групи дарчих написів – дарчі написи особам. Як і у випадку з дарчими написами установам, є кілька фактів, коли дарувалася не власна праця.

Дарчі написи особам, з огляду на їх кількість, видається доцільним поділити на кілька груп. До першої групи можна віднести дарчі написи осіб, чиє життя так чи інакше було пов’язано з Чехословацькою Республікою, і таких налічується 136 написів. Серед авторів можна назвати Л. Биковського, Д. Дорошенка, О. Колессу, І. Огієнка, О. Лотоцького, Н. Полонську-Василенко, Б. Крупницького та ін. Лідерами у списку отримувачів книжок є Д. Антонович, Д. Дорошенко, В. Щербаківський, А. Яковлів, С. Наріжний, І. Мірчук, С. Смаль-Стоцький та ін.

Варто навести деякі написи з огляду на певні особливості. Передусім впадає в око їх щирість, відданість та вдячність. Так, наприклад: “Глибокоповажному Вад. Михайл. Щербаківському на добру пам’ять від автора. ЛБіл. 28/VI 924”; “Високоповажному Пану Професорові В.Д. Міяковському від Д. Дорошенка на ознаку щирої прихильності. Прага 11.XII.1944”; “Свому дорогому професорові О. Колессі – автор. Ужгород 18/09 23”; “Високоповажному Проф. Дмитрові Володимировичу Антоновичу на спогад від автора 25.V.26”; “В. Шановному Колезі Б. Мартосові на добру пам’ять. Автор П 927”; “Високо-Достойному Проф. Д. Антоновичеві скромний дар від автора”; “Високоповажному П. Проф. В. Садовському з глибокою пошаною від перекладчика-учня. Л. Биковський 4.VI.1930 Варшава”; “Давньому товаришеві й другові В. Щербаківському Пкарманський”; “Вельмишановному Панові Професорові Докторові Сим.Наріжному пересилає автор цю книжку в подяку за надіслані йому праці і на знак щирої пошани Б. Крупницький Берлін, 24.V.38”; “Дорогому Дмитру Володимировичу Антоновичу в ознаку незмінної пошани і приязни автор 27.VIII.1927. на виїзнім з Німеччини до Австрії”; “Дорогому і високоповажному Дмитрові Івановичу сердечно відданий автор. Київ–Прага”; “Дорогим Поліні Мойсіївні та Андрію Івановичу Яковлевим від щиро відданого автора А. Шул. Прага 27/XII 1935”²¹.

Слід також відзначити написи зі згадуванням подій, з якими були обізнані обидва (адресат та адресант), але які видаються незрозумілими невтаємниченому читачеві – очевидно, лише біографи зможуть домалювати штрихи до портретів цих осіб та пролити світло на етапи життєвих шляхів: “Хресному батькові “Кумиса” Вп. п. Др. В. Кушніреві в глибокій пошані вдячний Дереш Петро. Прага, 27/II 1929”; “Високоповажному Панові Професорові Іванові Мірчукові на спомин отих днів молодості від автора. Ст. Самбір, дня 6/5 1939 р. І. Максимчук”; “Від [...] – незрозуміло слово написано. – Т.Б.] Ознака високої пошани дорогому співробітникові в скрутні часи [...] – незрозуміло слово написано – Т.Б] Вп п. Ал.Гн. Лотоцькому 28/III 1921”²².

Виділимо кілька посвят, які вирізняються творчим підходом: “Дорогому проф. Дм.Ів. Дорошенкові Іларіон. Народ без власної ідеології мертвий. Іларіон. [текст є проштампованим, за винятком адресата. – Т.Б.] 28.VI.1944”; “Дорогому Проф. Дм. Дорошенкові в ці скорботні дні розп’яття скорбний + Іларіон 3/III 1944”; “Високо-

поважному Панові Професору Дмитрові Дорошенкові високоза-
служеному дослідникові історії Укр. Гетьманської Держави 1918 р.
в доказ високого, правдивого побажання з низьким поклоном
складаю Автор чл. ЦСКД Дня 13/вересня, 1932”²³.

Трапляються і посвяти іноземців українським діячам: “Seinem
liebem Freunde Prof. D.Doroschenko mit herzlichen Grüßen Berlin 10
April 1932”; “Slovntnému pánu univ. prof. drn. St.Smalu-Stockému na
vyúvav hlukoké oddanosti avtor v Praze v únoru 1920” та ін.²⁴

12 дарчих написів адресовані особами з російськими прізви-
щами, російською мовою і могли складати частину російського
еміграційного масиву: “Многоуважаемому Дмитрію Ивановичу До-
рошенку от автора”; “Глубокоуважаемому Алексею Филипповичу
Одарченко – авторь. 21 января 1931 г. Прага”; “Дорогимь М.К. и
Э.С. Вольфонь съ искренней любовью авторь 14 окт. 1928”; “До-
рогому учителю Ник. Он. Лосскому Хрб 5/X 1931 года”; “Гри-
горию Александровичу Кулишеву, прилежному учителю моей ле-
нивой дочери, с добрыми чувствами автор Brussels 1930”²⁵.

34 дарчі написи адресовані особам, чиє місцезнаходження в
еміграції не вдалося встановити взагалі, наприклад: “Високопо-
важному Пану Директору на спомин спільної праці в часи війни
Іван Німчук”; “Дорогому П. Мурику на гарний спогад 26.V.1936
Ю. Косач”²⁶. 8 дарчих написів адресовані особам, які ніколи не бу-
ли в Чехословаччині.

Перейдемо до розгляду дарчих написів в журнальному сег-
менті колишнього “спецхрану”, де є група друкованих одиниць з
дарчими написами, хоч їх значно менше, ніж у книжковому фондї.
Порівняння дарчих написів на примірниках книжкового і жур-
нального фондів дає підстави стверджувати, що існує різниця в
тональності, розмірі та змісті написів.

Дарчі написи на журналах є менш виразними, ніж на книгах: вони
більш сухі, короткі та, як правило, засвідчують факт надсилання/
передавання журналу. Також рідко зустрічається підпис особи, яка
написала посвяту. Наведемо такі приклади: “Вш. панові Сірополкові”;
“даровий примірник т. Олексі Силенкові від тов. ім. Ів. Франка” (від-
биток печатки); “Високошановному Панові Дмитр. Дорошенкові”²⁷.
Хоча трапляються більш повні написи: “Високоповажному Міністру
освіти Пану Сірополкові Голова Ради Братства Святої Покрови
Священ. П. Білону 1922, 15. 06 Щипіорно”²⁸.

Отже, існують по одному дарчому напису (крім написів Д. До-

рошенку – два написи йому присвячені): Дорошенку Д., Сірополку С., п. Антончуку, Антоновичу Д., Черкасенку В., незрозуміло написана особа – від останнього редактора “Українського скитальця”, Макаренку від Кубанського архіву, Нянъчуру Г., Пителю О., Каролу В. (не дуже зрозуміло це прізвище написано), Бараніву О., Садовському В.²⁹ Цікавим є напис О. Бараніву: “Д-ру А.И. Бараніву Приду в 2 ч. И принесу... еще что-то. П.”³⁰.

Виявлено також по одному дарчому напису неідентифікованим особам чи особам, чиє перебування в ЧСР не вдалося встановити: Крушельницькому А., Боровому, т. Зильберту, Силенкові Олексі, Норі Федорівні, вуйкові Даляцові (не дуже зрозуміло прізвище написано) та Куцалу П.П.³¹ Є дарчі написи певних осіб, але не зазначено, кому: від Феденка П., Шляхтиченка, та 26 дарчих написів Міненка Тимофія, митр. прот.³²

Зазначимо дарчі написи установам: по одному напису адресовано бібліотеці Української господарської академії в Подєбрадах (далі –УГА), Українському-національному музею-архіву при Українському інституті громадознавства в Празі, Музею в Празі (це може бути МВБУ або Український національний музей-архів) та УІФТ³³. Два написи присвячені УВУ³⁴. По чотири дарчих написи написані Читальні громади студентів УГА та Празькій групі Українській партії соціалістів-революціонерів³⁵.

Також виявлено декілька дарчих написів, які не дозволяють провести ідентифікацію з установами у Чехословацькій Республіці: Бібліотеці студентської кооперації, Українському воєнному історичному інституту в Парижі, “4169 / Прага ІХ”³⁶.

Наведемо також відомості про дарчі написи на примірниках газетного фонду. Логічно припустити, що дарчих написів найменше виявлено саме на газетах. Адже якщо журнальні статті ще могли бути написані науковцями, які потім і надсилали їх своїм колегам та друзям, то газетний жанр не допускає наявності серйозних аналітичних розвідок на якусь тематику, тож присвяти на газетах не були поширені. До того ж, вигляд газет (відсутність обгортки та титульного аркуша, на яких зручно писати посвяти) фактично унеможлилював написання дарчих. Якщо ж дарчі написи і були виявлені, то надсилалися вони певним установам для поповнення їхніх бібліотечних колекцій, а не для виразу пошани та вдячності, як у випадку з книгами та, до меншого міри, з журналами.

Отже, було виявлено два дарчих написи Музею ВБУ на титу-

лах поодиноких номерів (за 1931 та 1945 рр.)³⁷ та три дарчих на титульних аркушах трьох підшивок часопису “Український вісник. Орган українського національного об’єднання” за 1942, 1943 та 1944 рр. Часопис виходив у Берліні та у всіх трьох випадках мав стару оправу, що дає підстави говорити, що три підшивки, а не окремі номери, були подаровані Музею³⁸. Також було виявлено два дарчих написи Кубанському архіву³⁹.

Під час проведення атрибутивної роботи з матеріалами колишнього “спецхрану” авторка намагалася виділити кілька груп ознак. Тож представити кількісні характеристики примірників книжок, журналів та газет з дарчими написами можна у вигляді таблиці:

Об’єкту дарчого напису	Книжковий фонд	Журнальний фонд*	Газетний фонд	Разом
МВБУ	29	1/1	5/5	35
УВУ, бібліотека	8	1/1	–	10
УГА	–	1/1	–	1
Кубанський архів	1	–	1/2	3
Організації в ЧСР**	6	3/9	–	15
Організації за межами ЧСР	9	3/4	–	13
Особі в ЧСР	139	14/14	–	153
Особі за межами ЧСР, неідентифіковані або чие місцеперебування в ЧСР не встановлене	74	13/35	–	109

Отже, реконструкція бібліотечного сегмента “Празького архіву” використовувала ряд атрибутивних ознак, в тому числі дарчі написи. З точки зору реконструкції еміграційного масиву, переданого до УРСР з Праги після Другої світової війни, дарчі написи не дають можливості інституційного встановлення приналежності друкованих одиниць. Вони лише виокремлюють друковані видання з того масиву засекреченої літератури, що перебуває на зберіганні у спецфонді. Однак дарчі надписи, адресовані особам, чие міжвоєнне життя

* Для журнального і газетного фонду, з метою більш точних обрахунків, виявлені дарчі написи фіксувалися поданням двох цифр через косу риску: перша цифра вказує на кількість примірників з атрибутивною ознакою, друга – на кількість примірників у підшивці періодичного видання

** ЧСР – без Підкарпатської Русі, враховуються еміграційні осередки.

було пов'язано з Чехословацькою Республікою, дають підстави припустити, що ці книжки наприкінці війни були передані або до УІК, або до бібліотеки УВУ, де їх не встигли заінвентаризувати. Для історика ж дарчі написи є додатковим інструментом для дослідження особистого життя осіб, встановлення взаємовідносин між ними та інституціями, їхнього наукового життя, можуть допомогти у встановленні місцеперебування особи в той чи інший проміжок часу.

¹ Див. детальніше: Історія колишнього спецфонду Державної наукової архівної бібліотеки як депозитарію бібліотечних колекцій “Празького архіву” // Бібл. вісн. – 2009. – № 2. – С. 14–19.

² *Порохнюк Г.В.* Науково-довідкова бібліотека Центральних державних архівів України // Архівні установи України : Довідник. – К., 2005. – Т. 1. – С. 37–38.

³ *Клен Ю.* Прокляті роки. – Л., 1937. – 63 с.

⁴ *Дларіон, митрополит.* Марія Єгиптянка. – Париж, 1947. – Ч. 2 – 78 с.

⁵ *Рішко М.* Гірські вітри. Поезії. – Ужгород, 1936. – 30 с.

⁶ *Лисянський Б.* Pro Patria. Збірка поезій. – Прага, 1941. – 39 с.; *Литвицький М.* Українська державність і російське видавництво “Єдинство” в Празі. – Прага, 1930. – 41 с.; *Лотоцький О.* Схід і Захід у проблемі української культури. – Л., 1939. – 15 с.; *Рішко М.* Гірські вітри. Поезії. – Ужгород, 1936. – 30 с.

⁷ *Шелухін С.* До вивчення “Руської Правди». Зшиток 2. Уривки з нарисів з додатком І-го зшитку. – Прага, 1934. – 64 с.; *Шелухін С.* Звідкіля походить Русь. Теорія кельтського походження Київської Русі з Франції. З географічною картою. – Прага, 1929. – 128 с.

⁸ Українська кооперація під Польщею в році 1928. Статистика союзних кооператив. – Л., [1929].

⁹ С.М.Т. L'Ukraine en face du Congres Lausanne, 1919 – S.l., S.a.; *Шербаківський В.* Вепрь у великоднім обряді на Україні. – Б.м., б.р. – С. 287–290.

¹⁰ Казаки за границей, март 1932 – март 1933 г. Штаб Донского Корпуса. – София, 1933. – 104 с.

¹¹ *Вагилевич К.* Україна непоборна. Вірні. – Прага, 1941. – Ч. 15. – 11 с.; *Грицак Є.* Перегляд головних зразків відмін і речень української мови. – Краків ; Л, 1944. – 32 с.

¹² *Vademecum* українського студента. – Л., 1926. – 62 с.; *Мірчук І.* Петро Лодій та його переклад “Elementa Philosophiae”. – С. 91–112; *Studynsky G.* Le Problème agraire en Ukraine. – Paris ; Limoges, 1929. – 192 р.

¹³ Див., наприклад: Числа / Сб. под ред. И.В. де Манциарли и Н.А.Оцуца. – Париж, 1930. – Кн. 4: 1930–1931. – 278 с.

¹⁴ *Дорошенко Д.* З історії української політичної думки за часів сві-

тової війни. – Прага, 1936. – 99 с.; *Антонович М.* Князь Репнін Генерал-губернатор Саксонії. – Берлін, 1936. – 61 с.

¹⁵ *La libre Ukraine (revue politique et litteraire)*. – Constantinople, 1922. – 34 p.; Král Jiří Dr. Podkarpatská Rus (Se 24 obrazu v textu). – Praha, 1924. – 122 s.

¹⁶ *Лащенко О.* Культурне життя на Україні. – Прага, 1941 – 53 с.

¹⁷ Див.: *Чижевський Д.* Український літературний барок. Нариси. – Прага, 1941 – Ч. 2. – 67 с.; *Чижевський Д.* Український літературний барок. Нариси. – Прага, 1944. – Ч. 3. – 66 с.

¹⁸ *Антоненко-Давидович Б.Г.* Привітання життя. Книжка поезій. – Л., 1931. – 64 с.

¹⁹ *Мищок О.К.* Аграрна політика (1800–1925). – Подєбради, 1925. – Т. 1. – 477 с.; *Мищок О.К.* Український економіст-громадівець С.А. Подолинський. – Л., 1933. – 69 с.

²⁰ *Доманицький В.* Цукровий буряк. – Л., 1929. – 69 с.

²¹ *Білецький Л.* Перспективи літературно-наукової критики. – Прага ; Берлін, 1924. – 80 с.; *Бібліографія праць проф. Д. Дорошенка за 1899–1942 рр.* – Прага, 1942. – 60 с.; *Бирчак В.* Василько Ростиславович. Історична повість з XI в. : В 2 т. – Берлін, 1923. – Т. 1. – 253 с.; *Богацький П.* Матеріали до критичного видання творів Грицька Чупринки. – Прага, 1923. – 194 с.; *Бородаєвський С.В.* Принципи кооперативного законодавства. – Б.м., б.р. – 15 с.; *Велигорський І.* Життя мови. – Яворів, 1935. – 31 с.; *Жівний Л.Я.* Нове завдання книгозбірень та інформаційні установи / Пер. з чеськ. Л. Биковський. – Каліш, 1930. – 46 с.; *Карманський П.* Чому? Причинки до місionarської діяльності Василіян у Бразилії. – Уніон да Вікторія, 1925. – 212 с.; *Крутицький Б.* Гетьман Пилип Орлик (1672–1742). Огляд його політичної діяльності. – Варшава, 1937. – 251 с.; *Литинський В.* Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму. Писані 1919–1926 р. – Б.м., 1926. – 580 с.; *Полонська-Василенко Н.* Київ часів Володимира та Ярослава. – Прага, 1944. – 64 с. Choulguine Alexandre. L'Ukraine contre Moscou (1917). – Paris, 1935. – 220 p.

²² *Дереш П.* Кумис. – Прага, накладом Спільки українських журналістів і письменників в Празі. – Б.м., б.р. – 106 с.; Максимчук І. Деякі інституції звичаєвого права в Старосамбірщині. – Самбір, 1939. – 97 с. – Відб. з: Літопис Бойківщини. – 1939. – Ч. 11; Croix rouge ukrainienne. Rapport a la XIeme conférence internationale de la croix rouge. – 1921. – 40 p.

²³ *Іларіон, митрополит.* Ідеологія української церкви. – Холм, 1944. – 56 с.; *Іларіон.* Скорбна мати. Життя та страждання богородиці діви. Поема. – Холм, 1944. – 144 с.; *Коструба Т.* Гетьман Іван Скоропадський (1708–1722). – Л., 1932. – 32 с.

²⁴ *Vasmer M.* Wikingerspuren in Russland. Sonderausgabe aus den Sitzungsberichten der preussischen Akademie der Wissenschaften Phil.-Hist. Klasse. 1931 XXIV. – Berlin, 1931. – 28 S.; Tichy(/) František. Krváječjící pány. Básne(gachek) z let světové války. – Upraveno v knihtiskárně J. Šefla malířem V. Zivcem, 1920. – 36 s.

²⁵ *Мякотинь В.* Прикръпленіє крестьянства львобережной Украины въ 17–18 вв. – София, 1932. – 171 с.; *Булаков В.* Толстой, Ленин, Ганди. – Прага, 1930. – 50 с.; *Зайцев.* Афон. – Париж, [1928?]. – 126 с.; *Иванов В.Н.* Философія Владимира Соловьёва. – Харбин, 1931. – 18 с. – Отт. из: Рус. слово. – 1931. – Май; *Симон Г.* Евреи царствуют в России (из воспоминаний американца. – Париж, 1929. – 238 с.

²⁶ *Німчук І.* Українська військова організація у Відні в днях перевороту. Причинок до історії будови української держави в Галичині. – Відень ; Л., 1922. – 14 с.; *Косач Ю.* Дивимось в очі смерти. – Париж, 1936. – 126 с.

²⁷ Релігійно-науковий вістник. – Щепіорно, 1923. – Ч. 11/12; Календар ілюстрований “Розвага” на р.р. 1916 і 1917. – Фрайштадт, 1916; Релігійно-науковий вістник. – Щепіорно, 1923. – Ч. 7/8.

²⁸ Релігійно-науковий вістник, неперіодичний журнал Б-ва Св. Покрови 6-ої Січової Стрілецької дивізії. – Б.м., 1922. – Ч. 3.

²⁹ Релігійно-науковий вістник. – Щепіорно. – Ч. 7/8; Релігійно-науковий вістник. – Щепіорно, 1923. – Ч. 11/12; Календарь український альманах на 1932 рік. – Буенос-Айрес, 1931; Самоосвітник. Самоосвітній гурток у Прудентополіс. – Прудентополіс, 1937. – Рік 1, ч. 7; Студенський голос. – 1927. – Рік 1, ч. 1; Український скиталець. – Л. та ін., 1918–1922; Дон, орган неперіодический. – Прага, 193. – Ч. 1; Військовий вісник, видання слухачів військового факультету Українського народного університету. – Каліш ; К., 1922. – [Друга копія ч. 2]; Військовий вісник, видання слухачів військового факультету Українського народного університету. – Каліш ; К., 1922. – [Третя копія ч. 2]; Русалка, літературний альманах / Під ред. К. Поліщука. – Л. ; К., 1922. – Кн. 1; Русский врач в Чехии и Моравии. Орган союза русских врачей в Протекторате Чехия и Моравия. – 1940. – Год 7, № 9/10; Dziak wpływów Książkowych biblioteki publicznej m. st. Warszawy poddział zakupów 1929/31, opracował Leon Wykowski inżynier. – Warszawa, 1931.

³⁰ Русский врач в Чехии и Моравии. Орган союза русских врачей в Протекторате Чехия и Моравия. – 1940. – Год 7, № 9/10.

³¹ Рогатинець, вістник кружка У.П.Т. – Рогатин, 1923. – Рік 1, т. 1; Летинь, за самостійну соборну українську державу. – Б.м., 1944. – Ч. 2; Эмигрант. Ежемесячный журнал по вопросам эмиграции. – М., 1924. – № 4; Календар ілюстрований “Розвага” на р.р. 1916 і 1917. – Фрайштадт, 1916; Вольная Сибирь. Общественно-экономический сборник. – 1929. – № 6/7; Календар-альманах марійський ювілейний “О спомагай нас діво Маріє!...” на 1939 р.б. – Л., 1938. – Річник 1; Наше життя, місячник. – Кам’янець на Поділлю, 1920. – Ч. 1.

³² Соціяль-демократ, видання Подєбрадської Організації УСДРП. – Подєбради, 1931. – Ч. 7; Трудова Україна. Центральний орган української партії соціялістів-революціонерів (неперіодично). – Прага, 1932. – Рік 2, ч. 11; Рідна мова. Науково-популярний місячник, присвячений вивченню української мови та теорії літератури. – Жовква, 1935. – Рік 3, ч. 3.

³³ Українське книгознавство, орган гуртка бібліологів при Україн[ській] Господ.[арській] Акад.[емії] в Ч.С.Р. Збірник – Подєбради, 1922. – Рік 1, липень–серпень, ч. 2.; Наш край. Неперіодичний журнал. – Прага, 1927. – № 1; Бюлетень брацтва українців-католиків Канади. – Б.м., 1936. – Квітень–травень; Vadim Ščerbakivskyj. Zvláští otisk obzoru praehistorického, ročník IX. Soužití lidstva malované keramiky a skrčených okrových potrbu. – Nové Bydžov. rok 1930–1931.

³⁴ Господарсько-кооперативний часопис. Орган ревізійного Союзу українських кооператив. – Л., 1927. – Рік 7, ч. 25; *Ogijenko I.* Język Cerkiewno-Słowiański na Litwie i w Polsce w ww. XV–XVIII. – Odbitka z prac Filologicznych. – S.l., s.a. – t. 15.

³⁵ Господарсько-кооперативний часопис. Орган ревізійного Союзу українських кооператив. – Л., 1928. – Рік 8, ч. 26; Бюлетень секретаріату Головного політичного комітету УПСР. – 1929. – Лютий, березень, квітень, травень.

³⁶ Господарсько-кооперативний часопис. Орган ревізійного Союзу українських кооператив. – Л., 1936. – Рік 16; Запорожець. – Б.м., 1938. – Рік 3, ч. 19–20; Робітниця. – New York, 1923. – Рік 3, ч. 8.

³⁷ Батьківщина “La Patrie”. – Париж, 1945. – Ч. 39.

³⁸ Український вісник. Орган українського національного об’єднання. – Берлін, 1942. – Рік 7, ч. 1–17.

³⁹ Младоросская искра. – Б.м., 1932. – Год 2, № 30.

Summary

The commemorative inscriptions detected by the author on the copies of the library segment of the “Prague Archive” at the State Scientific Archive Library in Kyiv are investigated. The peculiarities of employing commemorative inscriptions on the copies from book, journal and newspaper funds are analyzed. Examples of inscriptions, addressees and senders as well as specific numbers are given.

Key words: the “Prague Archive”, the State Scientific Archive Library (SSAL), Ukrainian emigrants, the Czechoslovakian Republic, commemorative inscriptions.